Ён цешыўся кветкамі

У цэнтры Мінска адна з вуліц носіць імя Героя Савецкага Саюза Васіля Казлова, арганізатара і кіраўніка партызанскага руху на Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны, Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР, намесніка Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР (1948—1967). Яна зліваецца з вуліцай імя І.Варвашэні, перасякаецца праспектам Скарыны. Сімвалічна і заканамерна, што імёны асоб, якія пакінулі значны след на зямлі, аказаліся побач.

Васіль Іванавіч Казлоў пайшоў з жыцця ў 1967 годзе. Але яго радавод працягваецца. У Мінску пражываюць і працуюць яго ўнукі, дочкі. У бацькавай кватэры на праспекце Скарыны жыве яго дачка Вольга Васільеўна. Сёлета, у маі ў яе багата знамянальных дат: 60-годдзе з дня Перамогі, 100-годдзе з дня нараджэння маці — Ефрасінні Яфімаўны і ўласнае васьмідзесяціголддзе.

Мяне сустрэла ветлівая, інтэлігентная, вельмі энергічная гаспадыня. Яна працуе на філалагічным факультэце Беларускага дзяржаўнага універсітэта, абараніла кандыдацкую дысертацыю, дацэнт. Гутарка з ёй пачалася лёгка.

— На ваш погляд, Вольга Васільеўна, чаму менавіта Даўгабродскую, назва якой вызначалася ландшафтам горада, улады перайменавалі ў вуліцу імя Казлова? Выпадковасць ці заканамернасць?

— Пасля смерці бацькі Урад прыняў пастанову аб увекавечанні памяці Казлова. На гэтай падставе Мінскі гарадскі выканаўчы камітэт падрыхтаваў рашэнне аб наданні Даўгабродскай вуліцы імя Казлова. Мяркую, невыпадкова. На гэтай вуліцы знаходзіцца мноства прадпрыемстваў, прадукцыя якіх ідзе ў дальняе і блізкае замежжа, будаўнічыя трэсты, і арганізацыі, у стварэнні якіх прымаў удзел бацька, працуючы сакратаром мінскіх гаркама і абкама КПБ, а затым і Старшынёй Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР. Гэта трактарны, электратэхнічны, маторны, шарыкападшыпнікавы, цэментны, маргарынавы заводы.

— Што значыць для вас асабіста вуліца імя Казлова, яе роля ў вашым жыцці?

— Для мяне гэта вуліца — не жыхары, забудовы — натхненне для паўнакроўнага жыцця. Возьмем, напрыклад, электратэхнічны завод. Пасля прысвяення яму імя бацькі завадчане адшукалі нашу сям'ю, пачалі запрашаць на ўрачыстасці, юбілеі. Маці, мяне, сястру. Падчас сустрэч мы даведаліся шмат аб тых ветэранах, якія будавалі завод, працуюць на ім зараз. І вельмі прыемна было глядзець у вочы людзей, якіх ведаў і паважаў наш бацька, дапамог заняць ім сваё пачэснае месца ў працоўнай кагорце мінчан.

Сувязі з заводам у нас розныя. Я, як дацэнт, кожнае лета наведваю мясціны, дзе адпачываюць дзеці рабочых і служачых і расказваю ім што за чалавек быў Васіль Іванавіч Казлоў, як ваяваў у гады Вялікай Айчыннай вайны, за што атрымаў званне Героя Савецкага Саюза, з кім аднаўляў Мінск пасля выгнання ворага. Для летніка я падрыхтавала таксама з ліку сваіх студэнтаў філфака ўдумлівых выхавальнікаў-кіраўнікоў.

Быў і такі выпадак, мая сястра — урач, кандыдат медыцынскіх навук лячыла ў 9-й клінічнай бальніцы тагачаснага дырэктара завода, нашага аднафамільца Аляксандра Пятровіча Казлова. Аказвае яна медыцынскую дапамогу і завадчанам, якія маюць у ёй патрэбу.

Акрамя таго, я знітавана з беларускай літаратурай. Гэта не толькі мой хлеб, але і маё творчае жыццё. І клапачуся, каб завадская моладзь у паўсядзённым жыцці дакраналася да гісторыі сваіх каранёў, асэнсоўвала, якая багатая ў нас духоўная літаратурная, мастацкая спадчына. Неаднаразова запрашала ў сваю заводскую філалагічную школу-лекторый калег па працы з Белдзяржуніверсітэта: прафесараў М. Ларчанку, А. Лойку, Л. Фіглоўскую, І. Юхо, дацэнта В. Захараву ды інш.

Мне прыемна, што на электратэхнічным заводзе часта адзначаюцца святы гістарычнага гучання і этнаграфічнага зместу, мерапрыемствы, звязаныя з мінулым і сучаснасцю. У час святочных дзяржаўных дэманстрацый завадчане праходзяць сваёй калонай каля нашага дома па праспекце Скарыны, вітаюць нас, ускладваюць да мемарыяльнай дошкі ў гонар бацькі кветкі. Мама заўсёды выходзіла на вуліцу, чакала іх і запрашала ў кватэру, частавала. Па-беларуску шчыра радаваліся адзін другому як родныя людзі.

У мінулым годзе на заводзе адкрылі музей, прысвечаны гісторыі стварэння, развіцця прадпрыемства. Наша сям'я з задавальненнем прыняла ўдзел у гэтай падзеі. У экспазіцыі знайшлося месца і для матэрыялаў аб нашым бацьку.

На вуліцы Казлова знаходзіцца магазін беларускай кнігі, дзе часта бываю. На паліцах тут некалі ляжалі мемуары бацькі, а таксама мае працы, надрукаваныя ў розных зборніках, літаратуразнаўчых падручніках для ВНУ. У гэтую кнігарню заходжу разам са сваімі студэнтамі, каб дапамагчы падабраць ім неабходную літаратуру для напісання курсавых, дыпломных работ, папоўніць іх бібліятэкі навінкамі літаратуры. Апошняй рэкамендацыяй была кніга да 60-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў "Наша Перамога", дзе змешчаны матэрыял пра бацьку.

У будынку на рагу вуліцы Казлова і праспекта Скарыны размешчана некалькі рэдакцый сучасных СМІ, якія таксама цікавяць мяне.

На вуліцы Казлова для мяне і маіх студэнтаў пастаянным месцам наведвання з'яўляецца экспазіцыйная зала Палаца мастацтваў.

Святое месцейка на гэтай вуліцы для мяне — Вайсковыя могілкі. Тут пахаваны славутыя людзі Беларусі, сябры-ветэраны, аднадумцы бацькі, радня наша. Бабуля мая па бацьку Марыя Іванаўна памерла ў сваёй вёсцы Заградздзе на Жлобіншчыне. Вёску

Сакратары Мінскага падпольнага абкама КП(б)Б В. Казлоў і І.Варвашэня.

Прэзідэнцкая бібліятэка Рэспублікі Беларусь

спалілі фашысты. Бабуля загінула не ў агні, а ад тых пакут, якія выпалі на яе долю ад акупантаў. Ведама, зямля чуткамі поўніцца. Вось і дайшлі да ворагаў звесткі аб дзейнасці яе сына, які ўзначаліў усенародны партызанскі рух.

Бабуля Акуліна з боку маці апынулася са шматлікай нашай раднёю ў канцэнтрацыйным лагеры Азарычы. Яе вызвалілі партызаны, але знявечаная мая бабуля Байкачова мала пражыла і пахавана таксама на Вайсковых могілках. Сюды я хаджу адна і разам са студэнтамі на паклон да Янкі Купалы, Якуба Коласа. Як толькі зашчыміць сэрца — бягу, каб пакланіцца родным магілам, магілам нашых пісьменнікаў, паэтаў, навукоўцаў, магілам партызан — сяброў бацькі — Валодзі Шымчонка, Івана Дзянісавіча Варвашэні, вуліца, што носіць яго імя, зліваецца з бацькавай. А звязвае іх у тугі вузел — праспект Францыска Скарыны. Гісторыя не раскідвае людзей, нават пасля смерці іх імёны злівае ў адно рэчышча памяці.

— Вольга Васільеўна, у кватэру на Ленінскім, (цяпер праспект Скарыны), Васіль Іванавіч засяліўся ў 1956 годзе. Дзе і як жыла сям'я Героя Савецкага Саюза адразу пасля вайны?

— Пачну з таго, што штаб Мінскага злучэння партызан і частка баявых брыгад да расфарміравання занялі пазіцыі ў прыгарадзе Мінска на так званай Веселаўцы, якая існавала "ў тыле" Камсамольскага возера. Там цяпер захаваўся невялікі ўчастак векавых елак і соснаў — сведак мінулага Мінска. Казлоў-сакратар абласнога камітэта партыі абжыў шчытавы домік, пакінуты аховай нямецкай зенітнай кропкі. Доўгі час ён быў і службовым, і сямейным прытулкам. Ужо потым быў пабудаваны драўляны дом, у якім разам з намі гадаваліся і дзеці-сіраты Васілеўскіх, Байкачовых. Усім хапала месца на партызанскай мірнай сялібе. Для адных яна была сямейным лецішчам, для другіх — месцам чаславечай цеплыні, а для бацькі — пастаянным гаспадарчым клопатам, утульным дахам над галавой, пра рамонт якога амаль штогод трэба было думаць. Пасля вайны па саджанцу-карэньчыку назбіраў ён і заклаў садок. Мы не ведалі гатункаў і дрэвы называлі імёнамі паважаных намі людзей. Каля дома рыдлёўкамі распрацавалі дзялянкі, дзе саджалі бульбу, вырошчвалі агуркі, і, абавязкова, кукурузу, якую любіў бацька. Ён цешыўся кветкамі, стараўся з камандзіровак у дальнія рэгіёны дзяржавы прывезці новыя гатункі ружаў, півоняў, вяргінь. Паводдаль дома бацька імкнуўся запоўніць прагаліны маладымі дрэўцамі, якім даваў прозвішчы сяброў, загінуўшых на вайне. Так, векавы дуб каля хаты назваў бацькам Мінаем, групку прыгожых ліпак — партызанкамі, бярозкі — імёнамі дачок, духмяныя белыя акацыі — дзяўчатамі. За пасадкамі сачыў сам і прасіў нас дапамагаць у доглядзе. Пасадкі прыжыліся, служылі людзям у час іх адпачынку на возеры і ў народзе атрымалі назву парку Казлова.

— А як Васіль Іванавіч выхоўваў сваіх дачок?

— Перш за ўсё, сачыў за тым, каб пашану і павагу ў калектыве заваёўвалі сумленным жыццём. Сястра Тамара пасля заканчэння медыцынскага інстытута і ардынатуры была размеркавана на працу ў 9-ю клінічную бальніцу. І па сённяшні дзень працуе там, куды яе накіравала дзяржаўная камісія, абараніла кандыдацкую, даражыла і зараз шануе годнасць кафедры, якая была яе роднай сям'ёй. Я ў меру сваіх сіл і здольнасцяў працую ў БДУ, 12 гадоў узначальвала кафедру беларускай літаратуры. Шкада, што гэтаму не парадаваліся разам з бацькам.

— І якія сёння адносіны ўлады да сям'і Казлова, чалавека, які пакінуў адметны след у грамадскім, эканамічным, дзяржаўным, палітычным жыцці краіны. Усе сілы аддаў для росквіту Беларусі, дабрабыту яе жыхароў?

— Я сказала б, добрыя. Ніхто нас не пакрыўдзіў, нічым не абдзяліў. А прывілеяў мы ніколі не патрабавалі. Жывём ціха, мірна, зарабляем сваю капейку сумленна. Праўда, хочацца часам атрымаць запрашэнне на ўрачыстае дзяржаўнае мерапрыемства, альбо хоць на адзін з ваенных парадаў у гонар Перамогі, каб з людзьмі падзяліцца, убачыць іх позірк не ў раме тэлевізара. А потым... пабегчы на Усходнія могілкі і ў цішы соснаў пагаварыць з бацькам, занесці паклон ад тых, хто яшчэ помніць дні векапомныя.

А бытавых праблем, вядома, хапае. Пры сустрэчы са знаёмымі баюся, каб яны часам не ўзнялі позірк на столь у кватэры — неаднарозова залітую суседзямі, з шнурамі- трэшчынамі ад калыхання цягнікоў метро. А ў снежністудзені гэтага года праз шчыліны ў вокнах панадавала сняжку ў кватэру. Апраўдваю "недагледжанасць" тым, што дом пабудаваны ў 1956 годзе. А з таго часу ў ім толькі аднойчы праводзіўся капітальны рамонт. Дарэчы, гэты дом прызначаўся для супрацоўнікаў апарату Прэзідыума Вярхоўнага Савета. Але кватэры ў ім атрымалі і ўдовы, і інваліды і героі, і артысты — людзі розных установ і характараў. У нас склаўся сяброўскі дамавы калектыў. І ў горы, і ў радасці мы разам.

Ад аўтара: у адным з пакояў вісяць партрэты Васіля Іванавіча і Ефрасінні Яфімаўны, работы вядомых мастакоў Ф. Мадорава і Я. Ражкова. Як расказала Вольга Васільеўна, творца працаваў над партрэтам бацькі, а маці тым часам, седзячы ў крэсле, ціхенька назірала за яго працай і не ведала, што яе аблічча таксама адбілася на палатне мастака Мадорава...

Дарэчы, у кватэры засталося ўсё так як было пры жыцці бацькоў: тая ж непрывычная для сённяшняга дня, з розных часоў і ад розных майстроў, мэбля. Усё дагледжана і сагрэта беражлівай памяццю членаў сям'і былога гаспадара кватэры Васіля Іванавіча Казлова. А на памятнай мемарыяльнай дошцы на доме, работы народнага скульптара СССР Заіра Азгура, спыніецца позірк кожнага прахожага, і ... кладуцца кветкі.

Таццяна ЛАГОЎСКАЯ